

ОСВІТНЬО-ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДОЗВІЛЛЯ: ВІД НАРОДНИХ ТРАДИЦІЙ ДО СУЧАСНОСТІ

У межах проблеми посилення ролі дозвіллевої діяльності у розвитку особистості, визначається освітній та виховний потенціал дозвілля, звертається увага на значення родинних дозвіллевих традицій та сучасні форми дозвілля.

***Ключові слова:** дозвілля, дозвіллева діяльність, родинні виховні традиції, соціальна анімація, театральний перформанс.*

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві інформатизації та глобалізації все менше простору залишається для духовності. Культура постмодернізму використовує новітні технології, які більше орієнтовані на тимчасовість і образну чуттєвість, ніж на глибину і духовну цінність. Дегуманізація суспільства призводить до дегуманізації культури, а смаки, цінності та ідеали, які пропонує постмодерн, виховують антикультуру. Як наслідок ми маємо некерованих підлітків, які сповідують ідеал сили, зубожіння естетичних запитів населення, знижену увагу до виховання дітей та молоді. Подолати сучасний кризовий стан духовності і моральності суспільства має цілісний виховний інститут, який об'єднає зусилля освітянських закладів та культурно-дозвіллевих інститутів.

Окрім цього, сучасне суспільство ставить особистість перед необхідністю постійного професійного зростання, яка буде здатною пристосуватися до нових соціально-економічних умов життя, а це вимагає і нових підходів до організації дозвілля. Хоча дозвілля трактується як діяльність у вільний час, яка не пов'язана з основною роботою і керується особистісним інтересом, людина змушена використовувати свій вільний простір для постійного самоудосконалення і в професійному плані, зокрема, щоб бути конкурентоспроможною на ринку праці.

Незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених визначенню сутності та значення дозвіллевої діяльності, а також ролі дозвілля у становленні особистості, можливості дозвілля використовуються не в повній мірі. Звернення до освітнього і виховного потенціалу дозвілля та врахування цих аспектів у практиці організації дозвіллевої діяльності може стати одним із можливих шляхів вирішення проблеми духовності та самореалізації особистості у сучасному світі.

Мета статті – розкрити особливості дозвілля як цілеспрямованої діяльності з формування освітньої компетентності та вихованості особистості.

Аналіз останніх досліджень. Про актуальність зазначеної проблеми свідчить зростання інтересу учених різних галузей наук до її вивчення. Науковцями досліджується досить широкий спектр питань, зокрема: сутність, структура та функції дозвіллевої діяльності (І. Бойчев, В.Бочелюк,

О. Молчан, І. Петрова, Ю. Стрельцов, Б. Титов, Г. Усачова, Н. Яременко та ін.); психолого-педагогічні аспекти дозвілля, його роль у розвитку та самореалізації особистості (М. Аріарський, О. Гриценко, І. Зязюн, М. Каплан, В. Кірсанов, І. Новикова, Л. Маркова, та ін.); організація дозвіллевої діяльності (Є. Акнаєв, С. Ашмаков, Г. Євтеєва, А.Капська, В. Коротеєва, С. Литвиненко, Г. Майборода, В. Шпак, П. Щербань та ін.).

Значну увагу питанням дозвіллевої діяльності приділяє соціологія. Останніми роками розвиток теорії культурно-дозвіллевої діяльності в Україні був пов'язаний з проведенням серії соціологічних досліджень нової соціокультурної реальності та вивчення проблем її модернізації (О.М.Семашко, Є.І. Суїменко, В.П.Подкопаєв, Н.М.Цимбалюк) [3, с.75]. Особливу увагу дослідники приділяють сучасним технологіям та інноваційним організаційно-методичним формам роботи закладів культури (Н.Бабенко, Ю.Ключко, В.Ковтун, Н.Самойленко, О.Семашко, В.Подкопаєв, Н.Цимбалюк).

Незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених проблемі організації дозвілля різних груп населення, рівень змістового наповнення дозвілля задля реалізації найважливіших його функцій, не можна вважати задовільним.

Основна частина. В науковій літературі існує кілька підходів до визначення дозвілля. Кількісний підхід визначає дозвілля як складову вільного часу, діяльнісний – як окремий вид життєдіяльності людини, інтеграційний – підкреслює, що дозвілля уможлиблюється в будь-якій діяльності людини. Проте всі вони сходяться на думці про те, що у дозвіллі найважливішим є особистісний інтерес і позитивне емоційне забарвлення.

Дозвіллева діяльність також має кілька тлумачень з боку наукової спільноти. Дозвіллева діяльність розглядається у широкому розумінні як виявлення суспільних відносин, форма розвитку суспільства, у вузькому - як певний спосіб життєдіяльності людини, спосіб її самоствердження та спілкування (О. Діба, А. Жарков); як процес активного засвоєння особистістю суспільних та виробничих відносин, що залежить від інтересів і потреб, її політичного, культурного та морального розвитку (А. Жарков, В. Чижиков); як підсистема духовного та культурного життя суспільства, що поєднує в собі соціальні інститути, які забезпечують поширення та засвоєння культурних цінностей з метою формування творчої особистості (О. Золотарьова, М. Максютін, О. Пальцева).

У соціології дозвілля часто зазначають, що суспільство - це суспільство дозвілля, в якому значна частина часового простору не заповнюється виснажливою працею чи навчанням, а дозвіллева діяльність, не зважаючи на її недетермінований характер, потребує свідомої і цілеспрямованої її організації соціальними інститутами.

Педагогічна наука виділяє організацію дозвіллевої діяльності у окремий напрям - педагогіку дозвілля (А.Воловик). Педагогіка дозвілля вивчає шляхи та методи освіти й виховання особистості у дозвіллевій сфері, розкриває зміст такої діяльності, виокремлює напрями цілеспрямованої роботи соціальних інституцій по організації дозвілля. Педагогічно доцільно

організована дозвіллева діяльність сприяє тому, що особистість має можливість не тільки реалізувати свої особистісні запити у вільний час, а й розвивати різні сфери своєї особистості, як то інтелектуальну, емоційну, естетичну, фізичну, духовну, творчу.

Педагогіка дозвілля спрямовує особистість на раціональну організацію свого вільного часу, на доцільність та змістовну наповненість його, а не на безцільне «вбивання» часу, і як наслідок бездіяльності – пошук девіантних форм проведення вільного часу.

Сучасна система освіти характеризується як масова та неінституціональна, що являє собою єдину лінію безперервної освіти, а це вказує на нерозривний її зв'язок зі сферою вільного часу та дозвілля. Сфера освіти та сфера дозвілля повсякчас переплітаються, зближуються, освіта перестає бути прерогативою навчальних закладів. В той же час, освіта трактується як засіб, що сприяє виконанню різних соціальних ролей (жінки, чоловіка, воїна, вихователя тощо); як джерело неперервного вдосконалення людини, її гармонійного розвитку; як опора, що дозволяє «триматись на плаву» в екстремальних ситуаціях (С.Архипова), а не тільки як засіб та форма отримання професії. Отже, можна визначити, що всі запропоновані завдання освіти може реалізувати і сфера дозвілля.

Освітній характер дозвілля полягає в усвідомленій потребі особистості розширити свої знання та набути нових умінь та навичок для здійснення успішної діяльності, для підвищення культури життєдіяльності в цілому. Дозвілля стає складовою безперервної освіти, так як самоосвітня діяльність у дозвіллі є необхідною умовою успішності та ефективності будь-якої з форм дозвілля. Серед закладів дозвілля, що найбільше задовольняють здійснення освітньої функції – музеї, бібліотеки, інтелектуальні клуби, інтерактивні кінотеатри тощо. Проте, у будь-якій дозвіллевій діяльності, що сприяє розвиткові особистості, зреалізовується й освітня функція.

Зміст виховної роботи у процесі дозвілля визначається пріоритетами особистості у виборі форм дозвілля. Різні форми організації дозвілля (ігри, фізична культура та спорт, екскурсії та прогулянки, заняття в гуртках, творча діяльність, прикладна діяльність, свята тощо) мають латентний виховний характер, оскільки в опосередкованій формі формують духовність, моральність, етичні якості особистості, розвивають ціннісні орієнтації. Така спрямованість виховної роботи є досить ефективною, оскільки не містить повчань, настанов, а виховує прикладом, активною діяльністю самої особистості.

Організація дозвілля – це спрямована діяльність вихователів, соціальних аніматорів та самої особистості, а також освітніх і соціокультурних інститутів (навчальних закладів, музеїв, дозвіллевих центрів, гуртків, клубів, театрів, кінотеатрів, оздоровчих та спортивних закладів тощо), яка передбачає керівництво, планування та змістове, методичне, інформаційне, кадрове, матеріальне забезпечення умов для активного відпочинку.

В нагоді сучасним організаторам дозвіллевої сфери може стати досвід народної педагогіки. Вся народна педагогіка побудована на використанні освітньо-виховного потенціалу дозвілля. Зокрема, родинні виховні традиції, що з малечку виховували у дитини працелюбство, доброту, чесність,

скромність, повагу до батьків та старших, гостинність, взаємодопомогу, товариськість, любов до Батьківщини, базувалися на організації вільного простору родини, тобто на дозвіллі.

Виховання дитини починалося із колискової пісні, в якій виказувалась любов до дитини і в той же час навчали дитину не пустувати. Алегоричний образ Кота–Воркота, який у пісні був білим-сірим-волохатим, був застереженням до пустування і заклик до діла: «Йди-йди до хати, дитину колихати, їй пісеньку муркотати, дрова рубати, піч топити, мести хату й сіни...».

Надалі залучення дитини до праці проходило в іграх-забавлянках, скоромовках, загадках, лічилках: «Сорока-ворона», «Куй-куй чобіток» та інші.

Головним орієнтиром в усвідомленні мети і завдань родинних виховних традицій завжди виступав український виховний ідеал, який за визначенням Г.Ващенко, є не чим іншим, як образом «...ідеальної людини, на який має орієнтуватись педагог, виховуючи молоде покоління»[цит. за: 2, с.26]. Особистісно-орієнтована парадигма сучасної освіти, яка так активно декларується сьогодні, в своїй основі використовує підхід народної педагогіки до особистості дитини як неповторної та унікальної, зі своїм самовиявленням та самопізнанням нахилів та здібностей.

За функціонально-змістовим принципом види родинних виховних традицій можна умовно поділити на наступні: такі, що переходять із покоління в покоління, мовні, побутові, трудові, мистецькі, громадські, оздоровчі [там же, с.27].

Традиції культу роду, родоводу, родичівства, збереження родинних реліквій, любові й шани до батьків, піклування про батьків, родинної солідарності, підтримка етикету стосунків між членами роду виступають як такі, що переходять із покоління в покоління. Але вони не існують відокремлено від спільного сімейного дозвілля, коли сім'я збирається разом у вільний час та проводить дозвілля.

Родинні виховні традиції виступають як загальні принципи та приписи поведінки, регламентують поведінку особистості у соціумі, формують стереотип поведінки та навички рольової поведінки.

Родинні свята є школою опанування досвіду старших поколінь, що розширюють межі пізнання, формують повагу до роду і зв'язок між поколіннями.

Весільні звичаї та обряди спрямовувались на виховання лицарського ставлення до дівчини, відповідальності, вірності, поваги, формування почуття обов'язку, дотримання етики сімейних стосунків.

Обрядові свята (свято Нового року, Св.Миколая, Св.Андрія, Різдво Христове, Великдень та інші) завжди супроводжувались традиційною театралізацією, застіллям, частуванням. У такий спосіб формувались навички соціальної поведінки, розвивались навички спілкування (вербального та невербального), формувались соціальні норми та цінності.

Велике значення у народній педагогіці мали родинно-мистецькі традиції, що об'єднували музичні, образотворчі, декоративно-ужиткові та фольклорні. Вони сприяли естетичному розвитку особистості, розвивали смаки,

формували естетичний досвід, тобто засвоювався кодекс народної етики та естетики, накопичений протягом багатьох поколінь. Музичні традиції, які в Україні є досить усталеними, формували красу духовного світу, збагачували досвід емоційних почувань, залучали особистість до прекрасного засобом звуку та художнього слова.

Дидактична цінність таких засобів народної педагогіки як загадок, казок, загадок-шарад, народних ігор, загадок-жартів, легенд, сказань, дум важко переоцінити. В них закладена вікова мудрість українського народу, життєвий досвід тисячі поколінь. Вони не тільки привертають увагу до засвоєння моделей поведінки, а й спонукають до пошуку нової інформації, до більш глибокого усвідомлення явищ природи та суспільного розвитку.

Отже, народні дозвілєві традиції є універсальним засобом освіти і виховання особистості, формування її внутрішнього світу; засобом гармонізації особистості зі світом, її соціалізації, формування цілісної «Я-концепції». Окрім того, вони, у більшості своїй, побудовані на рольових іграх, психодраматичній дії, що допомагає актуалізувати внутрішній досвід, підвищує емоційність сприйняття наволишнього світу.

Проте, дослідження сфери родинних дозвілєвих традицій студентської молоді, проведене серед студентів факультету соціальної роботи у Чернігівському національному технологічному університеті, дозволило зробити наступні висновки: серед 175 опитаних 83% обізнані із родинними традиціями, проте у більшості це – святкування Великодня, Різдва та Нового року (73,5%); серед улюблених родинних свят також більшість називають Новий рік та Дні народження (77,3% опитаних); дозвілля в сім'ї проводить 73,4% опитаних, 17%- іноді, 9,6%- ні; з українськими народними дозвілєвими традиціями обізнані 82% учасників опитування, причому, серед жителів міста – 92%, села- 47%; сімейні реліквії мають 82% опитаних, хоча з них назвати ці реліквії можуть тільки 52%. Ці дані свідчать про інтерес до традиційного дозвілля українців, проте більшість не володіє повною інформацією про зміст цих традицій, і коло обмежується знаннями 2-3-х традиційних свят.

Сучасне соціокультурне середовище пропонує нам цілу індустрію дозвілля, яка спрямована перш за все на розважальне дозвілля і менше – на виховання та освітній розвиток. Пасивно-споглядальне споживання культурних заходів виконує лише функцію розваги, але не задовольняє потреби у саморозвитку. Міра реалізації соціально-культурного потенціалу особистості, у більшості випадків, відбувається лише частково. Поводження особистості у дозвіллі носить пошуковий характер, особистість намагається пізнати свої можливості, розкрити свій потенціал. Тому, доцільно організований дозвілєвий простір є важливою складовою успішної життєдіяльності особистості. Мається на увазі матеріальна та просторова доступність дозвілєвих закладів, відповідність потребам та інтересам, змістовність пропонованих заходів, якісність надання дозвілєвих послуг, індивідуальний підхід тощо.

Культурно- дозвілєва діяльність українців останніми роками потерпає значних зрушень як у позитивному, так і в негативному напрямі. Поряд із розвитком структури дозвілєвих центрів, спрямованих на оздоровлення і

фізичну культуру населення (фітнес-центрів, танцювальних клубів, туристичних клубів), слід відзначити розвиток не завжди якісної комерціалізованої розважальної індустрії дозвілля, появу ігрових закладів та засилля низькопробних розважальних шоу.

Найбільш сучасною формою проведення сучасного дозвілля, особливо молоді та підлітків, є інтерактивне віртуальне мистецтво. Спілкування у соціальних мережах Інтернету, перегляд відео-роликів, відвідування різноманітних інтернет-форумів часто замінює будь-яку дозвіллеву діяльність і безпосереднє спілкування. Часто молодь поринає у віртуальну творчість, замінюючи її реальною, предметною. В цілому така ситуація негативно впливає на фізичне та психічне здоров'я.

Тому, сьогодні досить важливим у суспільному поступі є звернення до впорядкування і змістовного наповнення дозвілля, яке є перспективним напрямком серед превентивних технологій соціальної роботи. Пріоритетними стають види соціально-виховної роботи, які розвивають творчий потенціал особистості, сприяють творчій самореалізації.

Ведучі позиції у дозвіллі займає соціальна анімація. Звернення до соціальної анімації як превентивного засобу, що містить ціннісний інструмент, є саме тією формою соціально-виховної роботи, що дозволить подолати процес відчуження особистості в соціумі. Дослідники трактують соціальну анімацію з різних позицій: як новий напрям у соціальній роботі, який визначається як її метод і технологія (Л.Тюптя); як педагогічна система, що самоорганізується та сприяє реалізації духовних потреб особистості в процесі її соціального та культурного розвитку (Л.Тарасов); як сукупність процесу виховання та процесу соціальної творчості, що спрямовані на комплексне вирішення різних проблем та сприяють розвитку внутрішніх ресурсів саморозвитку особистості й групи (Л.Сайкіна); цілісний процес, що передбачає зростання самосвідомості й соціальної творчості, ініціює творчі потреби за рахунок активізації внутрішніх ресурсів саморозвитку особистості (А.Андрєєва); як особливий різновид соціально-культурної діяльності суспільних груп та окремих індивідів, що ґрунтується на сучасних технологіях (соціальних, педагогічних, психологічних, культурологічних та інших), які забезпечують подолання соціального та культурного відчуження (тлумачний словник педагогічних термінів).

Отже, соціальна анімація є педагогічним засобом активізації особистості для мобілізації внутрішніх ресурсів з метою саморозвитку, самоорганізації, самовдосконалення.

Соціальна анімація у дозвіллі є процесом активного вибору людиною у сфері своїх дозвіллевих уподобань саме такої діяльності, що сприяє розвитку соціальних якостей особистості, надихає її на соціальну творчість. Соціальна анімація піднімає дозвіллеву діяльність на найвищий рівень, рівень екстеріоризації, коли дозвіллева діяльність здійснюється не стільки задля себе, скільки на користь інших, набуває характеру суспільно-корисної діяльності і значущої для особистості як способу самореалізації. Така діяльність є усвідомленою активною діяльністю особистості, а її соціальна спрямованість свідчить про активну життєву позицію і бажання допомагати іншим. Тут доречно зазначити також її альтруїстичну спрямованість,

оскільки соціальна анімація передбачає добровільну діяльність, вмотивовану особистісною потребою творити добро і благо.

Основними завданнями соціально-анімаційної діяльності вважають наступні:

- подолання особистісних тенденцій до соціальної дезінтеграції;
- профілактика соціальних відхилень (форм девіантної поведінки, алкоголізму, наркоманії, ігроманії та ін.);
- реабілітація кризових станів особистості;
- допомога в творчій самореалізації [1, с.33].

Окрім зазначеного, соціальна анімація може якісно підвищити соціально-педагогічний потенціал освітніх та культурних закладів; сприяти підвищенню адаптаційних можливостей соціальних суб'єктів в змінних соціально-економічних умовах; активізувати громадянську позицію особистості в розбудові сталого суспільства.

Отже, соціальна анімація сприяє подоланню соціального та культурного відчуження завдяки усуненню соціальної дезінтеграції та творчій самореалізації особистості, розвитку її соціальної активності та самоорганізації.

Одним із творчих напрямів сучасного дозвілля є театральний перфоманс. Перфоманс (перформанс) (у перекладі із англійської виконання, виступ, вистава) - це форма сучасного мистецтва, в якій художній твір визначається діями художника чи групи у визначеному місці і у визначений час. До перфомансу можна віднести будь-яку ситуацію, що має чотири базові елементи: час, місце, тіло художника та глядача [4].

Плейбек-театр – новий напрям театрального дозвіллієвої діяльності. Це театральна діяльність, заснована на імпровізації, змістом якої може бути будь-яка історія, розказана глядачем. Він існує незалежно від театру психодрами, часто його називають театром психологічної імпровізації [5]. Він створює унікальну взаємодію між глядачем і виконавцем, включає глядача у співпереживання і співтворчість. Глядач із пасивного споживача перетворюється в активного співавтора. В такій формі реалізується творчий потенціал особистості, а також є можливість усвідомити та проаналізувати ситуацію як із «середини» так і «ззовні». Це допомагає віднайти нові ресурси для подолання критичної ситуації чи отримати новий досвід, реалізувати приховані бажання, відродити почуття та інше.

Отже, ефективність освітнього та виховного потенціалу дозвілля полягає в тому, що у дозвіллі людина реалізує особистісні потреби і займається улюбленою діяльністю, що приносить задоволення, отже має яскраве позитивне забарвлення, стійку мотивацію до такої діяльності. Тобто все, що є результатом такої діяльності має усталений характер, утворює міцні зв'язки у структурі особистості.

В цілому, можна виділити наступні підходи до організації дозвілля, які сприятимуть формуванню інтелектуальної компетентності та вихованості особистості:

1. активізація значущості родинних дозвіллієвих традицій у організації дозвілля;

2. використання у дозвіллі соціально спрямованих форм, які активізують життєву позицію особистості;
3. активізація соціо-культурного життя шляхом змістового оновлення на основі кращих зразків минулого;
4. використання сучасних технологій організації дозвіллевої діяльності (соціальної анімації, арт-терапії, мистецтво «перфоманс», інтерактивних технологій тощо);
5. педагогічно організоване дозвілля спрямовує особистість на саморозвиток та самовдосконалення;
6. будь-яка дозвіллева діяльність є педагогічно доцільною, якщо вона відповідає особистісним інтересам та задовольняє потребу самоактуалізації особистості.

Дозвілля є органічною складовою освітнього та виховного процесу, що забезпечує розвиток інтелектуальних та психічних функцій, самопізнання та саморозвиток особистості. У процесі дозвіллевої діяльності особистість змінює себе і уявлення про оточуючий світ, шляхом активного його перетворення. Тобто, відбувається зміна світовідчуття і ставлення до оточення, яке диктується зміною особистості в цілому. Часто, особистість саме у дозвіллевій діяльності віднаходить сенс світобуття, сприймає себе як цілісну особистість, яка може змінитись у напрямі вдосконалення і розвитку.

Висновки. Змістовність дозвілля є своєрідним культурним індикатором сучасного суспільства, який визначає духовний та естетичний розвиток громади. Особливістю ж сучасності є саме недостатня затребуваність у суспільстві освітньо-виховного потенціалу дозвілля і як наслідок недостатня увага до дозвілля в системі освіти та виховання.

За сучасних умов українське суспільство потребує відродження виховних родинних дозвіллевих традицій, використання виховного потенціалу народної педагогіки, орієнтації на життєві та національні цінності, активізації зусиль освітянських та дозвіллевих інститутів, виваженого підходу до інновацій у сфері дозвілля та модернізації розважальної індустрії у напрямку розвитку здоров'язберігаючих дозвіллевих технологій та розробці новітніх концепцій самореалізації особистості в дозвіллевій діяльності.

Використання при організації дозвілля принципів синергізму, врахування індивідуальних інтересів та потреб, активного включення особистості у соціо-культурну діяльність забезпечить реалізацію освітньо-виховного потенціалу дозвілля.

Література:

1. Никитский М.В. Теоретические и исторические аспекты современной социокультурной деятельности/М.В.Никитский// Вестник ПСТГУ. Педагогика.-2008.-№4.- С.90-93.
2. Родинна педагогіка: Навчальний посібник / А.А.Марушкевич, В.Г.Постовий, Т.Ф. Алексеєнко та ін..- К.:Видавець ПАРАПАН, 2002.- 216с.
3. Цимбалюк Н.М. Соціологія дозвілля: Навчальний посібник/ Н.Цимбалюк.- Київ: ДАКККиМ,2001.- 180с.

3.Перформанс [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.- Заголовок з екрану.

Within the problem of increasing of the role of leisure activities of the individual is determined educational potential of leisure is determined and attention is drawn to the importance of family leisure traditions and modern form of entertainment.

Keywords: leisure, leisure activities, family educational traditions, social animation, theatrical performance.

Skorik T.

Educative potential for leisure activities: from folk traditions to modern ones.

Кандидат педагогічних наук, доцент

Доцент кафедри соціальної роботи ЧНТУ

Positing of the problem. In today's information society and globalization less space remains for spirituality. The culture of Postmodernism uses the latest technologies that are more focused on temporary and figurative senses than the depth and spiritual value. Dehumanization of society leads to the dehumanization of culture and tastes, values and ideals which are offered by a postmodern, raise anti-culture. As a result we have uncontrollable teenagers who professe ideal of the power, the poverty of the aesthetic needs of the population, reduced attention to the education of children and youth. To overcome the current crisis of spirituality and morality of the sociaty is laid on integral institution that unites efforts of educational and cultural institutions of leaisure activities.

In addition, modern society encourages a person to the necessity of continuous professional development, able to adapt to the new socio-economic life conditions, and this requires new approaches to the organization of leisure. Although a leisure is treated as a an activity spent at leisure time, which is not connected with the main work and guided by personal interest, people have to use their spare area for constant self-improvement and in a professional aspect, in particular in order to be competitive in the job market.

Despite the considerable amount of research devoted to the definition of nature and importance of leisure activities as well as the role of entertainment in the development of personality, leisure opportunities are not used to the fullest. Appealing to education and educational potential of leisure and incorporating of these aspects in the practice of leisure activities can be one of the possible solutions to the problem of spirituality and self-identity of the modern world .

The purpose of the article is to reveal features of leisure activities focused on the formation of educational competence and education of the individual.

Analysis of recent research. The relevance of this problem demonstrates the growing interest of scientists from different branches of science to study it. The scientists have been studying a rather wide spectrum of issues, including : the nature , structure and function of leisure activities (I. Boychev , V.Bochelyuk , A. Molchan , J. Smith, J. Streltsov , B. Titov , G. Usachev , N. Yariomenko etc. .) psychological and pedagogical aspects of leisure and its role in the development and self-identity (Ariarskyu M. , A. Gritsenko , I. Zyazyun , M. Kaplan, B. Kirsanov , I. Novikova , L. Markov , et al .) organization of leisure activities (

Aknayev E. , S. Ashmakov , G. Yevtyeyeva , A.Kapska , V. Koroteyeva , S. Litvinenko , G. Majboroda , V. Shpak, AP Shcherban et al.).

Much attention to leisure activity is paid by sociology. In recent years the development of the theory of cultural and leisure activities in Ukraine has been linked to conducting series of sociological studies of a new socio-cultural reality and studying the problems of its modernization (O.M.Semashko , EI Suyimenko, V.P.Podkopayev , NM Tsymbaliuk) [3 , p.75]. The researched pay particular attention to modern technology and innovative organizational and methodological forms of work cultural institutions (N. Babenko ,Y. Klyuchko, V. Kovtun, N.Samoylenko , O.Semashko , V. Podkovayev , N. Tsymbalyuk).

Despite the significant amount of research devoted to the problems of organisation of leisure activities of different groups among population, the level of meaningful leisure time in order to realize its most important features can not be considered satisfactory.

The main part. In the scientific literature there are several approaches to defining leisure. Quantitative approach defines leisure as a part of spare time; active - as a separate type of human activity, integrate - stresses that leisure becomes possible in any human activity. However, they all agree on the fact that the most important thing that leisure includes is a personal interest and positive emotional colours.

Recreational activities also has several interpretations of the scientific community. Recreational activities are considered in a broad sense as the identification of social relations , the form of the development of the society , in a narrow sence as a way of human life , a way of self –confirmation and people’s communication (A. Dyba , A. Zharkov), as a process of active absorption of social and industrial relations by an individual depending on the interests and needs of his political, cultural and moral development (A. Zharkov , V. Chyzykov) as a subsystem of the spiritual and cultural life of society that combines social institutions that provide distribution and assimilation of cultural values in order to develop creative personality (O. Zolotareva , M. Maksyutin , O. Palseva).

It is alften said in the sociology of leisure that society is a society of leisure, in which much of the time space is not filled with grueling work or study , and leisure activities, regardless of its undetermined nature requires its conscious and goal-oriented organization by social institutions.

Pedagogics distinguishes the organization of recreational activities in a single direction - pedagogy of leisure (A.Volovyk). Pedagogy of leisure explores ways and methods of education and the education of the individual in the leisure sector, reveals the content of this activity, identifies areas of social institutions focused on leisure activities . Pedagogically reasonably organized leisure activities contribute to the fact that a person has the ability not only realize his personal needs in his spare time, but also to develop various aspects of his personality, such as intellectual, emotional, aesthetic, physical, spiritual and creative.

Pedagogy of leisure directs a person to the rational organization of their free time on the practicability and purposefull conntent of its fullness but not aimless " killing" time, and as a result of his inactivity – searching for deviant forms of spending free time.

The contemporary system of education is characterized as mass and non-institutional, which is in a single line with continuing education, and this indicates its inextricable connection with the scope of free time and leisure. Education and leisure sector forever intertwine, converge, education is no longer the prerogative of educational institutions. At the same time, education is treated as a means to contribute to the implementation of various social roles (a woman, a man, a soldier, a teacher, etc.) as a source of continuous improvement of people, their harmonious development as a support, allowing you to "stay afloat" in extreme situations (S. Arhypova), not only as a medium and form of getting a profession. Thus, we can determine that leisure sector may implement all proposed objectives of education as well.

The educational nature of leisure lays in reasonable necessity of the personality to expand his knowledge and gain new abilities and skills for success, to enhance cultural life in general. Leisure becomes a part of continuing education as self-education in a leisure activity is an essential condition for the success and effectiveness of any form of entertainment. Among the recreational establishments that satisfy accomplishment of educational function most of all there are museums, libraries, intellectual clubs, interactive theaters and more. However, in any recreational activity that promotes the development of personality the educational function is realized as well.

The content of educational work in the process of entertainment is determined by personal priorities in the choice of forms of entertainment. Various forms of entertainment (games, physical education and sports, excursions and walks, activity in clubs, creative activity, application activity, holidays etc.) have a latent educational character, as they indirectly shape spirituality, morality, ethical qualities of personality, developing the systems of values. This focus of educational work is very effective because it does not contain teachings, guidance but fosters by an example and the active work of the individual.

Organization of leisure is aimed at work of teachers, social animators and the personality as well as educational and sociocultural institutions (schools, museums, leisure centers, clubs, circles, theaters, cinemas, recreational and sports establishments etc.), which provides leadership, planning and semantic, methodological, informational, personnel, facilities for outdoor activities.

The experience of a folk pedagogy may become useful to contemporary organizers of recreational spheres. All folk pedagogy is based on the use of educational entertainment and educational potential. In particular, educational family traditions that brought up diligence, kindness, honesty, humility, respect for parents and elders, hospitality, mutual aid, sociability, love of Motherland since the very childhood were based on a family's spare area, that is on leisure.

Child's upbringing began with a lullaby, which showered love for the child and at the same time taught a child not to be naughty. Allegorical image of Kota Vorkota that was white - gray - hairy in the song, was a warning against playfulness and a call to action, "Go, go into the house, the child wave, a song to purr, to cut firewood, to heat a stove, to sweep the house and the porch ...".

Later the child's involvement into the work was held in the games, amusing plays, tongue twisters, riddles, rhymes, "Magpie Crow", "Kui Kui Sapozhok" and others.

Ukrainian educational ideal has always been the main landmark in recognizing the goals and objectives of related educational tradition, which is nothing more than the image of "... an ideal man, to whom the teacher must be oriented, educating the younger generation" by H. Vaschenko's definition [op. at 2, p.26]. Personal oriented paradigm of modern education, which is declared very actively today basically uses an approach of folk pedagogy to the child's personality as special and unique, with its own self-revealing and self-cognition of aptitudes and abilities.

According to the principle of functional semantic types related educational traditions can be divided into the following: those that pass from generation to generation, linguistic, home, working, art, social, healthy [ibid, p.27].

The tradition of the family cult, genealogy, relationship, preservation of family relics, love and respect for parents, caring for parents, family solidarity, support of etiquette relationships between family members act so as to pass from generation to generation. But they do not exist separately from the joint family entertainment when the family gets together in their spare time and spends leisure time.

Family educational traditions serve as the general principles and requirements of conduct governing the behavior of the individual in society, forming a stereotype of a pattern and skills of role behavior.

Family holidays are the school master experience of older generations that extend the boundaries of knowledge, form a kind of respect and connection between generations.

Wedding customs and rituals were directed to raise chivalrous attitude towards girls, responsibility, loyalty, respect, a sense of duty, the ethics of family relationships.

Ritual holidays (New Year's celebration, St. Nicholas, St. Andrew, Christmas, Easter, etc.) are always accompanied by traditional dramatization, feast, wine and dine. In such a way it was formed social behavior skills, were developed communication skills (verbal and nonverbal), were formed social norms and values.

Great value in folk pedagogy had family and artistic traditions that united musical, visual, decorative and applied and folklore. They contributed to the aesthetic development of the individual, have been developing tastes, have been forming aesthetic experience, was opened up folk Code of Ethics and Aesthetics, accumulated over many generations. Musical traditions, which in Ukraine is rather stable, have been forming the beauty of the spiritual world, have been enriching experience emotional feelings of previous generations, have been attracting personality to the beautiful with the help of sound and art word.

Didactic value of such folk pedagogy as riddles, stories, puzzle - charades, folk games, puzzle - jokes, legends, tales, thoughts can not be overestimated. They contain age-old wisdom of the Ukrainian people, experience of thousand generations. They not only draw attention to the assimilation patterns of behavior, but also leads to the search for new information, for a deeper understanding of natural phenomena and social development.

So popular pastime tradition is a universal means of education and upbringing of the individual, formation of his inner world; is a method of harmonizing the individual with the world of socialization, formation of a coherent "self-concept". In addition to this they mostly based on role-playing games, psychodramatic action that helps to actualize inner experience, enhances emotional perception of the world.

However, research of areas related to recreational traditions of students conducted among students of social work faculty in Chernihiv National Technological University, led to the following conclusions: among 175 respondents 83% are aware of family traditions, but most of it - the celebration of Easter, Christmas and New Year (73.5%) among the favorite family celebrations mostly people call New Year and Birthdays (77.3% of respondents); entertainment family holds 73.4% of the respondents, 17% - sometimes, 9.6% - no; with Ukrainian folk traditions aware 82% of respondents, and among the inhabitants of the city - 92%, village - 47%, family heirlooms has 82% of respondents, although call this relics can only 52%. These data indicate interest in traditional Ukrainian entertainment, but most do not possess full information about the contents of these traditions, and the range is limited with knowledge of 2 or 3 traditional festivals.

Contemporary socio-cultural environment offers us a leisure industry that focuses primarily on entertainment and leisure less - on education and upbringing development. Passive- contemplative consumption of cultural activities has only the function of entertainment, but does not satisfy needs of self-development. The degree of social and cultural potential of the individual in most cases is partial. Behavior of the individual in his free time has a searching character, personality trying to learn their capabilities, disclose their potential. Therefore, it is advisable organized recreational time is an important component of a successful life personality. This refers to the material and spatial availability of recreational facilities, meeting the needs and interests richness offered measures qualitative providing recreational services, individual approach and so on.

Cultural and recreational activities of Ukrainian people during last years has suffered significant progress both in positive and in negative direction. Beside with the development of the structure of leisure centers aimed at improving physical education and population (fitness centers, dance clubs, travel clubs), noteworthy development is not always efficiently commercialized entertainment leisure industry, but also the emergence of gaming dominance of low-grade facilities and entertainment shows.

The most modern form of modern entertainment, especially youth and adolescents is an interactive, virtual art. Communication in Social Networks, watching video clips, visiting various online forums replace often any leisure activities and direct communication. Often young people immersed in virtual work, replacing it with a real, substantive. In general, this situation has a negative impact on physical and mental health.

So today it is very important in social development to appeal to organize and content of entertainment, which is a promising area of prevention technologies

among social work. Priority species are social and educational work that develop the creativity of the individual, promote creative self-fulfillment.

Leading positions in leisure has a social animation. Appeal to social animation as a preventive agent containing valuestool is precisely the form of social and educational work that will overcome the process of alienation of the individual in society. Research workers interpret social animations from different perspectives: as a new trend in social work, which is defined as its method and technology (L.Tyuptya); as a pedagogical system that organizes itself and in furtherance of the spiritual needs of the individual in the process of social and cultural development (L. Tarasov); as a combination of the process of education and social work process, aimed at a comprehensive solution to various problems and promote the development of domestic resources, self-identity and the group (L.Saykina);holistic process that involves the growth of self-consciousness and social work, initiate creative needs by activation of internal resources self-identity (A.Andryeyeva); as a special kind of social and cultural activities of community groups and individuals, based on modern technologies (social, educational, psychological, cultural , etc.) that provide overcoming social and cultural exclusion (explanatory dictionary of educational terms).

Thus, social animation is an active individual educational tool for mobilizing domestic resources aimed to self-development, self -improvement.

Social animation in leisure is an active process of a person selecting in their leisure preferences is such an activity that promotes social personality traits, inspiring him to social work. Social animation raises recreational activities at the highest level , level of exteoration, where recreational activities are carried out not only for yourself, but for others, assumes the character of socially useful activities and meaningful to the individual as a means of self-realization. Such activity is a conscious activity of the active personality and its social dimension indicates a proactive stance and desire to help others. It is also worth to note that its altruistic orientation as a social animation involves voluntary activity, motivated personal needs to do goods and benefits.

There are main objectives of social animation activities:

- Coping personal tendencies toward social disintegration ;
- Preventative measures of social deviations (forms of deviant behavior, alcoholism , drug addiction, gambling , etc. ..) ;
- Rehabilitation of crisis states of the individual;
- Assistance in creative self-fulfillment [1 , p.33].

In addition to this social animation can efficiently improve the socio-pedagogical potential of educational and cultural institutions; promote upgrading of the adaptive capacity of social actors in the variables of socio -economic conditions;activate citizenship identity in building a sustainable society.

Thus social animation helps to overcome social and cultural expropriation by eliminating of social disintegration and creative self-fulfillment , the development of social activity and self-organization.

Entertainment theater performance is one of the trends of modern art. Performance (performance) (translated from English achievement, show, act) - a form of modern art ,where the work of art is determined by the actions of the artist

or group at a particular place and at a specified time. Performance can be identified to any situation that has four basic elements : time, space , the body of the artist and the viewer . [4]

Playback theatre - a new direction of theater and leisure activities. This theatrical work based on improvisation , the content of which may be any story which was told by the theater goer. It exists independently of psychodrama theater , often it is called as psychological theater improvisation [5]. It creates a unique cooperation between the theater goer and the artist, including the viewer in empathy and co-creation. The theater goer from passive consumers turn into an active collaborator . In this way the creative potential of the individual is realized, and also there is possibility to understand and analyze the situation from " inside" as well as from "outside" . It helps to find new resources to deal with the critical situation or to get new experience, realize hidden wishes, revive feelings and etc.

The effectiveness of educational and pedagogic potential of leisure is that in his spare time a man realizes personal needs and attend a favorite activity that brings satisfaction, so have a bright positive staining , stable motivation for such activities. So everything that is a result of such activities has fixed character, form strong bonds in the structure of personality.

In general we can separate the following approaches to leisure activities that contribute formation of intellectual competence and education of the individual:

1. activation of the importance of family traditions in recreational leisure activities;
2. using social oriented forms in leisure activities which activate the living position of the individual;
3. activation of social and cultural life by semantic updating based on the best examples of the past;
4. modern technologies using of leisure activities (social animation , art therapy, art " performance " , interactive technologies etc.);
5. pedagogically organized leisure activities aims a personality to self-development and self-improvement ;
6. any recreational activity is pedagogically appropriate if it meets personal interests and satisfy a need for self-actualization of personality.

Leisure activities is an integral part of the educational and training process that ensures the development of intellectual and mental functions, self-knowledge and self- identity. During leisure activities individual change himself and understanding about the world around him through active transformation. That means that it happens change of attitude and attitude to the environment, which is dictated by personality change generally. Often exactly in leisure activities an individual discovers the meaning of the world, sees himself as a whole person ,who may be changed in the direction of improvement and development.

Resume. Pithiness of leisure activities is a some cultural indicator of modern society that defines the spiritual and aesthetic development of the community. A unique feature of today is insufficient demand in society educative potential of leisure activities and consequently insufficient attention to leisure activities in education and upbringing.

Under the present conditions ukrainian society needs revival of educational leisure family traditions, educational potential usage of traditional pedagogy, focus on living and national values, increased efforts educational and recreational institutions, balanced approach to innovation in the leisure and entertainment industry modernization in the development of healthy leisure technologies and development of new concepts of self-identity in leisure activities.

Using the principles during organization of leisure synergies, taking into account individual interests and needs of the individual, active involvement in socio- cultural activities will ensure the implementation of educational potential of leisure activities.

References:

1. Nikitsky M.V. Theoretical and historical aspects of modern social and cultural activities / M.V.Nykytsky / Reporter PSTGU . Education science. 2008 . - № 4. - P. 90 -93.
2. Family education science: Manual / A.A.Marushkevych , V.H.Postovyy , TF Alekseienko etc. .. - K. Publisher PARAPAN , 2002.- 216s .
3. Tsymbaliuk NM Sociology of leisure : Textbook / N.Tsymbalyuk . - Kyiv : DAKKKiM , 2001. – page 180
- 3.Performance art [online resource] – Access mode: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>. - The title of the screen.
- 4.PlayBack theater [online resource] - Access mode: <http://flogiston.ru/articles/therapy/playback/> - Title on the screen.